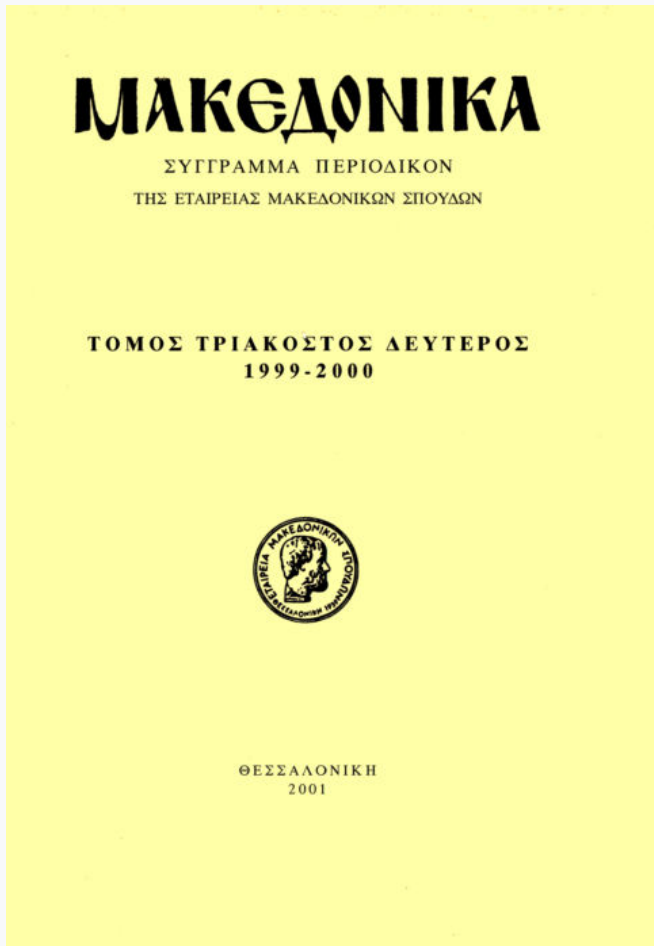

Μακεδονικά

Τόμ. 32, Αρ. 1 (2000)

Τάσος Ι. Κυριακίδης, Το Περιβλεπτον Δράμας- Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα

Αθ. Ε. Καραθανάσης

doi: [10.12681/makedonika.184](https://doi.org/10.12681/makedonika.184)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καραθανάσης Α. Ε. (2000). Τάσος Ι. Κυριακίδης, Το Περιβλεπτον Δράμας- Από την ανταλλαγή (1924) μέχρι σήμερα. *Μακεδονικά*, 32(1), 527-529. <https://doi.org/10.12681/makedonika.184>

Τάσος Ί. Κυριακίδης, *Τό Περιβλεπτον Δράμας - 'Από τήν 'Ανταλλαγή (1924) μέ-
χρι σήμερα*, έκδ. οίκου Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 1998, σσ. 238.

‘Ο πρόσφυγικός κόσμος πού ἐγκαταστάθηκε κατά τήν ‘Ανταλλαγή τοῦ 1924 στήν Μακεδονία ἀσφαλῶς καί ἔχει πολλά νά πει γιά τίς συνθήκες τῆς προσφυγιάς, τίς πα-
τριδες πού ἄφησε, τά ὄνειρά του, τήν ἐνσωμάτωσή του στόν μητροπολιτικό Ἑλλη-
νισμό. Πρόσφυγες τῆς πρώτης γενιάς ἐγγραφαν συγκλονιστικά κείμενα, ἀλλά καί μέ τίς
πληροφορίες τους τροφοδότησαν ἀπό τήν δεξαμενή τῶν ἀναμνήσεων τους προσφυ-
γόπουλα τῆς δεύτερης γενιάς προκειμένου νά συνθέσουν μελέτες γιά τίς ἀλύτρωτες
πατριδες, ἀλλά καί τίς νέες πατριδες μετά τό 1924. Ἄλλοι, πάλι, πρόσφυγες τῆς δεύ-
τερης γενιάς συνέγραψαν μελέτες γι’ αὐτές τίς νέες πατριδες, στήν Μακεδονία καί τήν
Θράκη ἢ ἄλλαχοῦ, ξεδιπλώνοντας τίς παιδικές καί ἐφηβικές ἀναμνήσεις τους βοηθη-
μενοι, πάντα, ἀπό τοῦς μεγαλύτερους τους, τοῦς φορτωμένους μέ ἐμπειρίες καί βιώ-
ματα. Τέτοια εἶναι καί ἡ περίπτωση τοῦ γνωστοῦ ἐκδότου τῆς Θεσσαλονίκης Τάσου
Κυριακίδη, πού συνέθεσε ἀξιόλογη μελέτη ἀναφερόμενη στήν γενέτειρά του, τό Περι-
βλεπτον τῆς Δράμας, ὅπου τό 1924 ἐγκαταστάθηκε ἡ οἰκογένειά του. ‘Ο κ. Τ. Κυρια-
κίδης, ὅπως καί ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος, ἰδιοκτῆτες τοῦ ὁμωνύμου ἐκδοτικοῦ
οἴκου, ἀπό καιροῦ ἔχουν στρέψει τίς ἐπαγγελματικές-ἐκδοτικές δαστηριότητές τους
στήν προβολή τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ· ὁ ἀριθμός τῶν πενήντα μέχρι τοῦδε ἐκ-
δόσεών τους γύρω ἀπό τόν Πόντο μαρτυρεῖ τήν φιλοδοξία τους νά τόν ἀναδείξουν
ἐναρχότερα. Στήν προσπάθειά τους αὐτή ἐντάσσεται καί ἡ παρούσα ἔκδοση πού με-
λετᾶ τό συγκεκριμένο ποντιακό χωριό τῆς Μακεδονίας.

Τό βιβλίο προλογίζει ὁ καθηγητής-ἀκαδημαϊκός κ. Ἀγαπητός Τσομπανάνκης πού
προϋδεάζει τόν ἀναγνώστη γι’ αὐτήν τήν πενηντάχρονη καί πλέον πορεία τοῦ Περι-
βλέπτου, ἐφ’ ὅσον ἡ διήγηση μπορεῖ μέν νά φθάνει ὡς τίς ἡμέρες μας, ἀλλ’ ἡ οὐσία
τῶν πραγμάτων φαίνεται νά τερματίζεται τό 1974 περίπου, ὁπότε μέ τήν ἐσωτερική
καί ἐξωτερική μετανάσταση, πού στό μεταξύ ἔχει συντελεσθεῖ, συμβάλλει στήν ἀπώ-
λεια τῆς συνοχῆς τοῦ χωριοῦ. Φιλοδοξία, καί ἐπιθυμία μαζί, τοῦ κ. Τ. Κυριακίδη εἶναι
νά θυμίσαι στοῦς πρόσφυγες τῆς τρίτης καί τέταρτης, πλῆον, γενιάς τίς δραματικές
συνθήκες ὑπό τίς ὁποῖες ἔζησαν οἱ δικοί τους, γονεῖς, παπποῦδες καί γιαγιάδες κατά
τίς πρώτες ἐβδομάδες καί μήνες τῆς ἐγκαταστάσεώς τους στοῦς νέους τόπους. Τό ἔργο
αὐτό, τῆς καταγραφῆς δηλ. τῶν συνθηκῶν, καθίσταται μέρα μέ τήν μέρα δυσχερές, ἐφ’
ὅσον οἱ πρωταγωνιστές τῶν γεγονότων ἔχουν πλέον ἀποθάνει καί λιγοστοί εἶναι ἐκεῖ-
νοι πού ζοῦν ἀκόμη καί οἱ ὁποῖοι εἶχαν βιώσει τά γεγονότα σέ ἡλικία πού νά μποροῦν
νά θυμιοῦνται πρόσωπα καί γεγονότα. Εἶναι βασικό νά συγγραφήσουμε αὐτό πού ση-
μειώνει στήν εἰσαγωγή του ὁ κ. Τ. Κ. ὅτι *οἱ καθημερινές διηγήσεις τῶν γονέων γιά τήν
ἴμερα καί τό Καρμούντ, τό γειτονικό Λερίν καί τά χωριά τό Ὀφειωσ ἐπεισαν τά
παιδιά τους ὅτι ἐκεῖνη ἡ πατρίδα ἦταν μοναδική!*

Δέν ἔχει ἄδικο· ὅσοι εἴμαστε πρόσφυγες δεύτερης γενιάς ἔτσι αἰσθανόμαστε γιά
τήν μοναδικότητα τῆς πατρίδας μας· τό ἐπέβαλαν στήν συνείδησή μας οἱ θαυμαστές
διηγήσεις τῶν παπποῦδων, τῶν γονέων, ἀλλά, δυστυχῶς, καί οἱ ἀναστομωμένοι τους.
Καί μία ἄλλη διαπίστωση καί αὐτή ἀληθινή ἀπό τά πράγματα καί τά σημεῖα τῶν

καιρών» γράφει ο Τ.Κ.: *ή άλλη διαπίστωση είναι ότι τά χωριά της Ἀργυρούπολης και τοῦ Ὁρειῶς θαρρεῖς και μεταφέρθηκαν ἐδῶ στήν περιοχή Παρανεστίου Δράμας και ἐλάχιστα πράγματα ἄλλαξαν στόν τρόπο ζωῆς τῶν κατοίκων. Τά ἦθη, ἡ πατριαρχική οἰκογενεῖα, ἡ καθημερινή διατροφή δέν μεταβλήθηκαν. Τά νέα στοιχεία στήν ζωή τῶν κατοίκων τοῦ Περιβλέπτου ἦταν οἱ νέες καλλιέργειες (κυρίως καπνός) και τό γεγονός ότι ἦσαν ἰσότιμοι πολῖτες σ' ἓνα εὐλεύθερο κράτος, στήν πατρίδα τους». Καί μία ἄλλη διαπίστωση ἐξίσου σημαντική, ἂν κρίνουμε μέ τά μέτρα τῆς ἐποχῆς: τήν ἀγαστή συμβίωση τῶν προσφύγων τοῦ Περιβλέπτου μέ τούς ἐντοπίους Μακεδόνες τῶν γειτονικῶν χωριῶν. Κατά τά ἄλλα ὁ κ. Τ.Κ. δίδει στό πρῶτο κεφάλαιο μία πολύ γενική εἰκόνα τῆς ἱστορίας τοῦ Πόντου ἐπιμένοντας μέ φωτογραφικό ὕλικό ἀπό τό Καρμουτ, τήν Ἀργυρούπολη, τήν Ἱμερα, τό Ὑψήλ (τό χωριό τῶν Ὑψηλάντηδων), τό Λερί, τό Ζουρέλ, τήν Κρηνίτα, τό Ζησινῶ, τό Γίγας νά βοηθήσει τόν ἀναγνώστη, και μέ τήν παράθεση ἑνός χάρτου τῆς Ἀργυρουπόλεως, νά ἀντιληφθεῖ καλύτερα τόν χώρο πού οἱ πρόσφυγες ἄφησαν στόν Πόντο: ἓνας ἄλλος τοπογραφικός χάρτης τοῦ Περιβλέπτου δίδει τήν εἰκόνα τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως στήν Μακεδονία. Τό χωριό ἀτέχει ἀπό τήν Δράμα 40 χιλιόμετρα και σ' αὐτό ἐγκαταστάθηκαν οἱ πενήντα πρῶτες οἰκογένειες ἀπό τά ποντιακά χωριά πού ἀναφέρθηκαν κατά τήν ἀνταλλαγή ἀντιπλάγησαν μέ τούς Μουσουλμάνους πρῶην κατοίκους του τό 1924. Ὁ πρῶτος καιρός ἦταν δύσκολος, ἐφ' ὅσον εἶχαν ἐλάχιστα μέσα νά συντηρηθοῦν, ὅσα δηλ. πρῶλαβαν και πῆραν ἀπό τό νοικοκυριό τους και ὅσα ἐλάχιστα τούς παρέσχε πρὸς ζωάρκεια τό Ἑλληνικό Κράτος, πού προσπαθοῦσε νά ὀρθοδοθήσει ἀπό τήν Μικρασιατική Τραγωδία τῶν 1922. Κοντά τους ἦταν οἱ μοναχικοί Σαρακατσάνοι, μέ τούς ὁποίους ἀντάλασσαν τόν πρῶτο καιρό τά προϊόντα τοῦ μόχθου τους. Στήν συνέχεια ὁ συγγ. ἐξετάζει τήν πρώτη ἐγκατάσταση τοῦ θέρος του 1924: κύρια αἰτία τῆς ἐπιλογῆς τους ὁ λόγος ότι τό Περιβλέπτο θύμιζε τά χωριά τους στόν Πόντο. Ἐτεῖ ἐγκαταστάθηκαν σάν σπιτία τῶν ἀνταλλαξιμῶν Μουσουλμάνων, μάζεψαν τά κεράσια, κέρδισαν τά πρῶτα χρήματα και ἔστησαν τά νοικοκυριά τους: τά βελονίδια τῶν γειτονικῶν δασῶν, τά ἀθήριστα χωράφια σίκαλης, ἡ ξυλεια, ὁ κληῖρος μέ ἓνα ἀλέτρι και βόδι, ὁ σπόρος τῶν μπαρμουννοφάσουλων πού ἔφεραν ἀπό τόν Πόντο ἀποτέλεσαν τά πρῶτα οἰκονομικά μέσα ἐπιβίωσης τῶν προσφύγων και γιά τούς ἐπόμενους μῆνες. Κατόρθωσαν μάλιστα νά λειτουργήσουν και σχολεῖο γιά τά παιδιά τους μέ διδάσκαλο τόν Ἀριστείδη Στεφανίδη, ἄλλά και τήν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Σταδιακά μάλιστα δημιούργησαν μία μορφή κοινοτισμοῦ ἐργαζόμενοι γιά τήν κατασκευή δρόμων, πλατειῶν και ἄλλων κοινοτικῶν ἔργων, ἀσχολήθηκαν συστηματικά μέ τήν καπνοκαλλιέργεια. Σιγά-σιγά τό χωριό ἀναπτύχθηκε, νέες οἰκογένειες προσετέθησαν, ἄλλά τήν εἰρηνική ζωή του διέκοψε ὁ πόλεμος τοῦ 1940. Ὁ κ. Τ.Κ. ἀσχολήθηκε, ἐπίσης, στό βιβλίο του μέ τήν καθημερινή ζωή τοῦ Περιβλέπτου — τήν ἐκκλησία και τήν ἐκπαίδευση— δίνοντας ὀνόματα διδασκάλων και ιερέων: τόν ἀπασχόλησαν, ὡσαύτως, οἱ ἀγροτικές ἐργασίες τῶν συγχωριανῶν του μέ τήν καπνοκαλλιέργεια και τήν κτηνοτροφία, οἱ διασκεδάσεις και τά πανηγύρια τοῦ Περιβλέπτου και τῶν γειτονικῶν χωριῶν, ἡ λαϊκή ἱατρική, ὁ γάμος, ἡ βάπτισι, τά κάλαντα, τό παρακάθ' κτλ.*

Ὁ κ. Τ.Κ. κάμει λόγο γιά τούς ἐμπόρους τοῦ καπνοῦ, τήν διατροφή τῶν προσφύγων μέ τά παραδοσιακά ποντιακά φαγητά, τίς νηστείες, τόν ταχυδρόμο, τόν τρόπο προμηθείας βασικῶν εἰδῶν. Ὁμιλεῖ, ἐπίσης, γιά μία ἰδιότυπη μορφή κοινοτισμοῦ, ὅπως ἦταν ἡ κοινωνική ἑταιρεία βροσῆς και ἡ προσωπική ἐργασία. Ἀκολουθεῖ τό κεφάλαιο γιά τά χαρακτηριστικά πρόσωπα Ποντίων τοῦ Περιβλέπτου πρῶτης και δευτέρης γενιᾶς και τίς τοποθετήσεις τοῦ χωριοῦ μέ ἄπλή παράθεση φωτογραφιῶν, πού

ἀξίζον χίλιες λέξεις ἢ καθεμίᾳ. Ἐνδιαφέρον εἶναι καί τό κεφάλαιο, ὅπου ὁ συγγρ. περιγράφει τόν χαρακτηρισμό τῶν συγχωριανῶν του: καρτερικοί, εὐθεῖς, σκληροί ἐπιφανειακά, ἀλλ' ἀγαθοί κατά βάθος, θρησκευόμενοι, πατριώτες, γενναῖοι τό φρόνημα, τρυφεροί· χαρακτηριστικά εἶναι καί τά παραδείγματα, μέ τά ὁποῖα τεκμηριώνει τούς παραπάνω χαρακτηρισμούς.

Στό ἐπόμενο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Τ.Κ. κάμει λόγο γιά τήν βουλγαρική κατοχή καί τήν Ἐθνική Ἀντίσταση· οἱ Βούλγαροι εἰσῆλθαν στό χωριό τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1941 καί οἱ κάτοικοι του ὑπέστησαν ὅλα ὅσα οἱ Ἀνατολικομακεδόνες καί Θρακιώτες ἀπό τούς Βουλγάρους κατακτητές: βιαιοπραγίες, κατασχέσεις, οἰκονομικοί διωγμοί, φορολογία. Ἡ βουλγαρική κατοχή, ἐξάλλου, στόν Νομό Δράμας ἦταν ιδιαίτερα σκληρή. Φυσικά οἱ Πόντιοι τοῦ Περιβλέπτου μετεῖχαν στήν ἀντίσταση πλαισιώνοντας ἐντόπιες ἀνταρτικές ὁμάδες· ὁ συγγρ. παραθέτει μάλιστα κατηγορητήριο τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοδικείου Ξάνθης πού καταδικάζει κατοίκους τοῦ Περιβλέπτου, πολλοί μάλιστα ἀπό τούς ὁποίους ἐξορίσθηκαν στήν Βουλγαρία καί ὑπέστησαν τά πάνδεινα ὡς τήν ἐπιστροφή τους τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1944. Κατά τόν ἐμφύλιο πόλεμο τό χωριό ἐνεπλάκη στήν διαμάχη τοῦ Ε.Λ.Α.Σ. μέ τίς δυνάμεις τοῦ Ἀντών-Τσαούς, τόν ὁποῖο στήριζαν οἱ κάτοικοι τοῦ Περιβλέπτου πού γιά μιά τετραετία (1946-1950) εἶχαν διασκορπισθεῖ ἐδῶ καί ἐκεῖ γιά νά ἐπιστρέψουν τελικῶς στό χωριό τους τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1950. Τότε ἄρχισε μιά νέα περίοδος ἀνασυγκροτήσεως πού δυστυχῶς δέν ὀλοκληρώθηκε καί οἱ κάτοικοι ἀπογοητευμένοι ἄρχισαν νά σκορπίζουν στήν Θεσσαλονίκη, τήν Δράμα, τήν Κατερίνη, τήν Γερμανία καί τό Βέλγιο. Τό Περιβλέπτο εἶχαν διασκορπισθεῖ ἐδῶ καί ἐκεῖ γιά νά ἐγκαταστήσῃ Ἐλληνοπονητίων τῆς πρώην Σοβιετικῆς Ἐνώσεως· δυστυχῶς, γιά πολλούς λόγους, ἔμεινε μόνον ἐλπίδα.

Στό Παράρτημα ὁ συγγρ. παραθέτει μητρώο τῶν κατοίκων (55 οἰκογένειες μέ τούς ἀρχηγούς καί τά μέλη τῶν οἰκογενειῶν, πρώτη καί δεύτερη γενιά), ἀρχεῖα τῆς Κοινότητος καί τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, συνέντευξη μέ τόν Ἰω. Κυριακίδη ἀπό τό Καρμούτ, τόν Σταῦρο Μωυσίδη ἀπό τό Λερίν, τόν Κωνστ. Στεφανίδη ἀπό τό Καρμούτ, τήν Ἀναστ. Στεφανίδη ἀπό τό Λερίν, τήν Παρθένα Εὐθυμιάδου ἀπό τήν Καστρικέτα τοῦ Καρμούτ, τόν Νικόλαο Χρήστου (ὄλοι τῆς πρώτης προσφυγικῆς γενιάς), τόν Δημ. Κυριακίδη (δευτέρα γενιά). Παρατίθεται, ὡσαύτως, ἀπόσπασμα ἀπό τό βιβλίο τοῦ Ἀντων. Φωστηρίδη, *Ἐθνική Ἀντίστασις κατά τῆς βουλγαρικῆς κατοχῆς 1941-1995*, Θεσσαλονίκη 1959, πού ἀναφέρεται σέ πρόσωπα τοῦ Περιβλέπτου πού μετεῖχαν στήν Ἐθνική Ἀντίσταση.

Τελικῶς, τό βιβλίο τοῦ κ. Τ. Κυριακίδη εἶναι μιά πολύ καλή συμβολή στήν ἱστορία τοῦ Ποντιακοῦ Ἑλληνισμοῦ καί τῆς προσφυγιάς του, ἀλλά ταυτοχρόνως καί μιά συμβολή στήν ἱστορία τῆς Νέοτερης Μακεδονίας, ἐφ' ὅσον οἱ πρόσφυγες πού ἐγκαταστάθηκαν σ' αὐτήν συνιστοῦν τόν τύπο τοῦ Μακεδόνο-Μικρασιάτου ἀγωνισθέντες κατά τούς ἐθνικούς ἀγῶνες γιά τήν ἑλληνικότητά της. Ὁ κ. Τ.Κ. γράφει ἀπλά, λόγια ἀπλά βγαλμένα ἀπό τήν ψυχή του γιά καταστάσεις καί πρόσωπα πού παιδί καί ἐφηβος γνώρισε καί ἔζησε· ἔνα εἶδος ἀφηγήσεως πού εἶναι ἱστορία, μυθιστόρημα, κοινωνική καί τοπική ἱστορία.